

Pasningsvejledning

Dværgmus

Afrikansk dværgmus (*Mus minutoides*) er et af verdens mindste pattedyr. Af dværgmusene er denne art formentligt den hyppigste i privat hold i Danmark. Foto: Vladimír Motycka

- 1 Dyreart
- 2 Fuldvoksen størrelse
- 3 Forventet levealder
- 4 Anbefalet størrelse og indretning af anlæg eller bur
- 5 Særlige pasningsbehov, herunder krav til temperatur
- 6 Stimulering og behov for motion
- 7 Fodring
- 8 Sociale behov
- 9 Formering, yngelpleje og eventuel neutralisation
- 10 Typiske tegn på sygdom og nedsat trivsel
- 11 Øvrige informationer

1 Dyreart

Mus minutoides

Afrikansk dværgmus (African pygmy mouse)

Micromys minutus

Europæisk dværgmus ((Eurasian) harvest mouse)

Dværgmus er gnavere (Rodentia) tilhørende familien Muridae (Ægte mus), der er den mest artsrige familie blandt alle pattedyr med mere end 700 arter af mus, rotter, ørkenrotter, pigmus m.fl.

Afrikansk dværgmus er tæt beslægtet med den almindelige husmus (*Mus musculus*) og ca. 35 andre arter fra slægten *Mus*, hvoraf godt 15 arter er afrikanske dværgarter. Europæisk dværgmus er den eneste art i slægten *Micromys*.

Af de to arter er afrikansk dværgmus formentligt den oftest forekommende i privat hold i Danmark.

Sværhedsgrad:
Mellem

Kort om dyrene

- 3-6 cm (u. hale), 3-10 g; afrikansk dværgmus mindst
- Typisk 1,5-3 år gamle
- Primært skumrings- og nataktive, men kan også være aktive om dagen
- Terrarium min. 60 x 30 cm og 60 cm højt med rigeligt skjul og klatremuligheder
- Kræver gnavemateriale, samt høj vegetation (europæisk dværgmus) og småsten/grus (afrikansk dværgmus)
- Lever både på og over jorden; klatrer særdeles godt
- Æder korn, frø, insekter og evt. frugt og nektar
- Afrikansk dværgmus skal altid holdes flere sammen; europæisk dværgmus kan med visse hensyn holdes sammen
- Drægtige i ca. 3 uger og føder typisk 3-8 unger
- **Bemærk:** Dværgmus egner sig ikke som kæledyr

Udbredelse og levesteder

Afrikansk dværgmus er udbredt i det sydlige og østlige Afrika i områder med græsvegetation, typisk tæt på vand.

Europæisk dværgmus forekommer naturligt i Asien og Europa, inkl. Danmark, typisk i åbne områder med høj bevoksning.

Læs mere i afsnit 11.

2 Fuldvoksen størrelse

Europæisk dværgmus er blandt de mindste pattedyr i Norden og afrikansk dværgmus sågar i hele verden. Kropslængden er hos europæisk dværgmus ca. 5-6 cm plus en hale i tilsvarende længde, og vægten ligger på ca. 5-10 g. Afrikansk dværgmus er blot ca. 3-4 cm lang plus halen, og den kan veje ned til blot 3 g som fuldvoksen.

Kønnene kan være svære at kende fra hinanden, især som unge, men hunner har en række dievorter på bugen, mens hanner har en bule (testiklerne) under haleroden. Dievorterne og testiklerne bliver dog først tydeligere med alderen og i yngletiden. Kønnene kan derudover kendes fra hinanden ved afstanden mellem kønsåbning og analåbning, der er mindre hos hunner.

Europæisk dværgmus har relativt store afrundede ører, korte knurhår og tyk, blød pels (tykkere om vinteren). Pelsens farve varierer over året: om sommeren gulbrun øverst og hvid nederst, og om vinteren rødbrun øverst, evt. med gullige nuancer og sorte stænk, og grålig nederst. Halen er delvist behåret undtagen den sidste del ud mod spidsen, som er nøgen. Fødderne er relativt brede med en bevægelig tå, der kan gribe om grene o.l., og arten er således i høj grad tilpasset til klatring. Hunnen har 4 par dievorter på bugen (2 par i lysken og 2 par ved forbenene).

Afrikansk dværgmus har opretstående, nærmest trekantede ører. Pelsen er gråbrun øverst og lys nederst.

Halen fungerer hos begge arter som et vigtigt balanceorgan, når de klatrer rundt i vegetationen. Hos europæisk dværgmus bruges den lange hale i høj grad til at gribe om stængler, kviste og grene for således at kunne holde sig fast og have forfødderne fri til at indsamle, håndtere og bearbejde føden.

3 Forventet levealder

I naturen bliver de fleste europæiske dværgmus ikke mere end 1,5 år gamle, mange formentlig ikke mere end 6 måneder. I fangenskab er levealderen for begge arter typisk ca. 1,5-3 år, men op til 4 år er set.

4 Anbefalet størrelse og indretning af anlæg eller bur

Begge arter er dygtige klatrere og bruger en stor del af deres tid klatrende rundt i vegetationen. Europæiske dværgmus bygger og fæstner deres kugle-/ægformede reder (ca. 6-13 cm i diameter) lidt oppe i vegetationen om sommeren, mens de om vinteren typisk bygger deres reder på jorden eller i små gange/huller i jordoverfladen. Afrikanske dværgmus bygger deres kugleformede reder på jorden eller i et lille hul, som de evt. selv graver, hvis jorden er blød. Denne art indsamler småsten og lægger dem i en bunke foran udgangen til reden. Stenbunken samler dug om morgenen, som de så kan drikke fra. Rederne bygges af græs, tørv, plantefibre o.l. Begge arter er primært nat- eller skumringsaktive, men begge kan også sagtens ses at være aktive i løbet af dagen.

Dværgmus skal holdes i et terrarium, da de let vil kunne undslippe almindelige tremme- eller trådbure. Anlægget skal for op til 5 individer være mindst 60 x 30 cm og 60 cm i højden, men gerne større og højere, og udnyttes godt i højden med rigelige klatrefaciliteter. Terrariet skal lukkes af oventil med et låg af fint trådned, da dværgmus ved forskrækkelse kan hoppe meget højt og dermed risikerer at slippe ud af en åbent anlæg. Terrariet må ikke lukkes af med et solidt låg, da en tilstrækkelig ventilation af anlægget derved ikke sikres.

Inventaret skal bestå af et netværk af grene i forskellige tykkelser (gerne med blade), sisalreb, sten/klipper og forskellig slags beplantning, som dværgmusene kan klatre rundt i. For europæisk dværgmus er det vigtigt med noget naturlig høj vegetation (f.eks. gederams, tidsler, siv, højt stift græs o.l.), som de kan klatre rundt i

Europæisk dværgmus (billedet) er større end afrikansk dværgmus, men måler dog stadig blot 5-6 cm. Foto: Kenneth Worm

Disse to dværgmusarter (her afrikansk dværgmus) bygger kugleformede reder af forskelligt plantemateriale, og de skal altid have frisk hør og/eller kokostrevler som redemateriale. Europæisk dværgmus fæstner deres rede oppe i vegetationen, hvorfor de i deres anlæg skal have noget naturlig høj vegetation såsom gederams og siv. Dog bør der for begge arter også tilbydes færdiglavede, kugleformede reder, så de sikres et godt skjul. Foto: Vladimír Motycka

og bygge og fæstne deres rede i, som de gør i naturen. Der bør dog for begge arter altid være en eller flere færdiglavede reder (kugleformet i flet med et lille indgangshul). Afrikansk dværgmus skal have småsten eller grus (gerne sprayet med vand) som en del af inventaret, så de har mulighed for at indsamle og stable dem i bunker foran deres rede og herved stimuleres til at udføre denne helt naturlige adfærd. Der skal endvidere for begge arter altid være adgang til rigeligt redemateriale, som kan bestå af frisk hø og kokostrevler (kan købes i dyrehandlen).

Bundlaget skal bestå af jord, støvfrie træspåner og/eller grus og med støvfrit hø, rødder og tørv ovenpå.

Anlægget skal placeres uden for røg, træk og direkte sollys, og det skal belyses i en naturlig døgnrytme (f.eks. dagslys).

Synlige ekskrementer og foderrester fjernes, og frisk vand gives dagligt. Anlægget skal tømmes og rengøres i bund ca. hver 2.-4. uge (jo større anlæg, des sjældnere rengøring), og inventaret udskiftes efter behov. Efter rengøring bør dog sættes lidt af rede- og/eller bundmaterialet tilbage, så nogle af duftstofferne bevares for således at mindske stress hos dyrene.

5 Særlige pasningsbehov, herunder krav til temperatur

Begge arter holdes som udgangspunkt bedst ved stuetemperatur, gerne med lidt lavere nattemperatur for at imitere en naturlig variation over døgnet. Europæiske dværgmus kan også tåle køligere perioder, hvor de dog ofte ses at blive mindre aktive.

Som alle gnavere er dværgmus' fortænder rodåbne, og der skal derfor altid være rigeligt gnavemateriale tilgængeligt i form af usprøjtede grene og mindre stykker af en gnavesten.

6 Stimulering og behov for motion

Begge dværgmus-arter er særdeles aktive, når de er vågne, og begge er meget adrætte klatrere, mens specielt europæisk dværgmus ikke bevæger sig særlig hurtigt på jorden. Det er derfor helt nødvendigt med rigelige og forskellige klatremuligheder i anlægget, der kan stimulere deres høje aktivitetsniveau og gode klatrefærdigheder.

Forskellige fødeemner gemmes så vidt muligt rundt omkring i anlægget, både oppe og nede i vegetationen og på jorden, sådan at dyrene aktiveres med at lede efter og håndtere det.

Et lille løbehjul (med fast bund, ikke tremmer) kan bruges som supplement til (aldrig som erstatning for) et ellers rummeligt og stimulerende anlæg, og det kan være med til at imødekomme deres store aktivitetsbehov.

Grundet deres ringe størrelse og høje aktivitet er dværgmus meget svære at håndtere uden at risikere at gøre skade på dem og stresse dem. Det anbefales derfor at håndtere dem så lidt som muligt og kun når absolut nødvendigt. Skal de fjernes/flyttes fra deres anlæg, kan de hver især med mad lokkes ind i en passende beholder, så direkte håndtering undgås. Træning, der kan gøre dem trygge ved dette, er derfor en stor fordel, så det altid er let at lokke dem ind i beholderen.

Visse dværgmus kan dog blive mere tamme end andre, og tamme individer kan med forsigtighed håndteres (de kan f.eks. lære selv at hoppe op i hånden), dog altid med stor og konstant opmærksomhed på, at de ikke pludseligt springer ned, f.eks. ved forskrækkelse grundet pludselige lyde eller lysændringer (fra mørke til lys). Dværgmus forskrækkes relativt let, og selvom bid sker sjældent, kan det ske i forsvær.

Undgå håndtering ved rengøring

Grundet dværgmus' ringe størrelse er de relativt ømtålelige over for håndtering. Direkte håndtering vil stresse dem, og man risikerer at påføre dem skader.

Lok derfor så vidt muligt (med f.eks. foder) individerne ind i hver sin passende beholder, før anlægget skal rengøres, så man på den måde undgår direkte håndtering.

Begge dværgmus-arter er særdeles dygtige klatrere og desuden meget aktive dyr, når de er vågne. Det er derfor helt nødvendigt med rigeligt klatrefaciliteter i deres anlæg for at stimulere og aktivere dem. Gem forskellige fødeemner rundt omkring, både oppe og nede, så de skal bruge tid og kræfter på at lede efter dem. Foto: Vladimir Motycka

7 Fodring

Grundet deres høje aktivitetsniveau æder dværgmus forholdsvis meget taget deres størrelse i betragtning. I naturen æder de både plantemateriale som korn og frø samt forskellige insekter. Europæiske dværgmus ses også at supplere med grønne plantedele, frugt og nektar.

Som basisfoder gives en god frøblanding (f.eks. til fugle) suppleret med diverse korn, hirse (gerne også på kolber), hørfrø, solsikkefrø, frø fra saflortidse (*Carthamus tinctorius*), tørret majs og ærter. Derudover skal der dagligt som proteintilskud gives lidt insekter, melorme, hårdkogt æg, universalinsektfoder eller knust katte-/hundetørfoder. I ny og næ kan der gives lidt frugt og grønt som æble, gulerod, agurk o.l.

Frisk hør samt små stykker af gnaver- og mineralsten skal altid være tilgængeligt, og vitamintilskud i pulverform strøs over foderet.

Der skal altid være let adgang til frisk drikkevand, og det skal gives enten i en meget lille drikkeflaske (evt. uden kugle eller kuglen taget ud, da de ellers kan have problemer med at drikke fra en flaske) eller i en flad skål.

Bemærk ved brug af en skål, at drikkevandet hurtigere bliver beskidt og eventuelt bør skiftes flere gange dagligt efter behov. Derudover er det vigtigt, at der i skålen altid er mulighed for dværgmusene at klatre ud, f.eks. ved en bro i grus eller småsten over kanten af skålen, da de ellers i værste fald kan risikere at drukne.

8 Sociale behov

Europæisk dværgmus lever i naturen typisk solitært uden for parringssæsonen, men kan dog i vinterperioden findes flere sammen.

I fangenskab kan individer, der er sat sammen som helt unge, ofte holdes og trives sammen i par eller små grupper, hvis pladsen er tilstrækkelig, og der er rigeligt skjul, så de altid kan undslippe hinanden. Par af samme køn vil ofte kunne ses at dele rede. I fangenskab skal man så vidt muligt holde mindst to sammen, så de på den måde kan udvise naturlig social adfærd over for en artsfælle. Voksne individer kan til gengæld kun sjældent med succes introduceres for hinanden, og det frarådes som udgangspunkt. Fremmede, voksne individer kan være meget territorielle og aggressive over for hinanden og kan i værste fald slå hinanden ihjel.

Selvom parret/gruppen trives sammen, skal man altid være meget opmærksom på eventuelle konflikter og adskille dem, hvis konflikterne bliver alvorlige. Bid på hale og/eller bagkrop er første tegn på alvorlige aggressioner, hvorefter det er nødvendigt at skille dem, da det ellers kan have fatale følger. Hav da anlæggene stående tæt på hinanden, så de stadig har en vis kontakt, men ikke kan skade hinanden fysisk.

Afrikansk dværgmus lever naturligt i par eller kolonier og skal altid holdes mindst to sammen, men gerne i små grupper, hvis pladsen er tilstrækkelig. Hanner kan dog ses at være aggressive over for hinanden, men i de fleste tilfælde kan par af hanner trives fint sammen, specielt hvis de er vokset op sammen. Holdes en gruppe, anbefales kun én han til flere hunner for så vidt muligt at undgå slåskampe mellem hanner over hunner. Bemærk, at når han og hun holdes sammen, skal man være forberedt på at få afkom.

Dværgmus skal som udgangspunkt altid holdes med kun egne artsfæller i samme anlæg.

9 Formering, yngelpleje og eventuel neutralisation

Avl af dværgmus kræver, at man sætter sig grundigt ind i tingene, så man kan tilbyde de rigtige forhold.

Undgå konflikter over føden

Hos specielt europæisk dværgmus kan der opstå konflikter over foderet. Det anbefales derfor at have flere foderskåle og sprede foderet ud i forskellige dele af anlægget.

Væske på en naturlig måde

Hos afrikansk dværgmus kan der med fordel sprayes vand på en bunke småsten, som de eventuelt har lagt foran deres hule. På den måde kan de indtage væsken fra vanddråber på stenene, som de vil gøre det i naturen. Hos europæisk dværgmus kan vandet også med fordel sprayes på beplantningen.

Afrikansk dværgmus (billedet) lever naturligt i par eller kolonier og skal altid holdes mindst to sammen. Europæisk dværgmus lever typisk solitært, men kan dog også findes flere sammen. I fangenskab kan de ofte trives flere sammen, hvis de sammensættes som helt unge, og der er tilstrækkelig plads og skjul. Dog skal man altid være opmærksom på eventuelle aggressioner. Foto: Vladimír Motycka

For europæisk dværgmus er parringssæsonen i naturen i den varmere del af året fra april til oktober. I én sæson kan de nå at få op til 4 kuld, mens de i fangenskab er set at kunne få flere kuld. En kompakt, robust kugle-/ægformet rede bygges af græs og tørv over jorden lidt oppe i vegetationen, og den fores godt med blødt plantemateriale på indersiden. Ynglereden er mere kompakt og solid end den normale hvilerede.

Afrikansk dværgmus kan i fangenskab yngle året rundt, og reden bygges typisk på jorden.

Begge arter kan umiddelbart efter en fødsel blive drægtige igen, men det anbefales, at der er mindst et par måneders pause mellem kuldene for at undgå, at hunnen overbelastes.

Drægtighedsperioden er for begge arter ca. 20-21 dage, og kuldstørrelsen op til 8 (typisk 3-4) for afrikansk dværgmus, og op til 13 (typisk 3-8 unger) for europæisk dværgmus.

Ungerne er nøgne og blinde og vejer knap 1 g ved fødslen. De åbner øjnene og er fuldt pelsklædte efter ca. 8-14 dage (senest for afrikansk dværgmus), og de fravænnnes i ca. 2-4-ugers-alderen (senest for afrikansk dværgmus), hvor de forlader reden. Ungerne bliver kønsmodne i 5-8-ugers-alderen (evt. lidt tidligere for afrikansk dværgmus).

Så snart ungerne er helt fravænnnet (men aldrig før), bør de så vidt muligt skilles i køn og fra forældrene, så de ikke yngler med kuldsøskende og forældrene. Undgå altid parring mellem nærtbeslægtede individer, da indavl hos dværgmus tilsyneladende kan resultere i bl.a. defekt pelsdragt (manglende behåring, skaldede pletter) og øget aggression, mens der også kan være andre uforudsigelige negative konsekvenser forbundet med indavl.

10 Typiske tegn på sygdom og nedsat trivsel

Dværgmus synes at være ømtålelige over for røg og andre luftforurenende stoffer, så anlægget skal altid placeres i et rum med frisk luft, men samtidig uden for træk.

Holdes de i stimulerende og rummelige anlæg og undgås stress (f.eks. i forbindelse med direkte håndtering), forekommer sygdomme relativt sjældent. Da de er små dyr, vil det dog hurtigt gå ned ad bakke, hvis de pådrager sig en sygdom, og der skal her reageres hurtigt ved at opsøge dyrlægen.

Skal individer kønsbestemmes eller tjekkes for ydre tegn på sygdom, kan man med fordel lokke dem ind i en gennemsigtig beholder, f.eks. et syltetøjsglas, så man har frit udsyn til alle kropsdele, men undgår direkte håndtering, der kan stresses og måske skade dem.

11 Øvrige informationer

Udbredelse og levesteder

Europæisk dværgmus har et stort naturligt udbredelsesområde i Europa og Asien, og i Skandinavien findes den i Danmark og Finland samt i et lille område i grænsen mellem Sverige og Norge, hvor den formodentligt er blevet introduceret af mennesker. Arten lever typisk i åbne områder med høj bevoksning, heriblandt landbrugsområder og marker med en passende høj vegetation.

Status i naturen

Bestanden af europæisk dværgmus er i nogle europæiske lande tilsyneladende i tilbagegang bl.a. i landbrugsområder, hvor høstning ødelægger deres reder og reducerer deres fødegrundlag. Dog kan nogle af disse rapporter også skyldes helt naturlige fluktuationer i bestandsstørrelsen mellem år. Bestandsstørrelsen vurderes typisk på grundlag af forekomsten af artens unikke reder. Grundet artens store udbredelse og dens tilpasningsdygtighed til forstyrrede områder anses den

Afrikansk dværgmus bygger typisk sin rede på jorden, mens europæisk dværgmus bygger sin ynglerede oppe i vegetationen. Foto: Vladimír Motycka

Bedst egnet som hobbydyr

Da dværgmus er meget små og aktive dyr, er de relativt svære at håndtere uden at gøre skade på og stresser dem, og derfor egner de sig ikke som kæledyr til børn.

De holdes bedst som hobbydyr, hvor man kan observere deres færden og adfærd i rummelige, naturlige og stimulerende omgivelser.

overordnet ikke som værende truet (IUCN: Least concern).

Afrikansk dværgmus blev tidligere af ukendte årsager anset som værende kritisk truet i naturen, men i dag klassificeres arten som værende ikke-truet (IUCN: Least concern) grundet dens relativt store udbredelse.

Flere informationer

For kontakt til praktikere forhør dig hos Dansk Primat Sammenslutning – Foreningen for Exotiske Pattedyr (www.aber.dk).

Denne pasningsvejledning er udarbejdet af Dyrenes Beskyttelse i samarbejde med Dansk Primat Sammenslutning – Foreningen for Exotiske Pattedyr. Beskrivelserne er dermed et udtryk for, hvordan vi mener, arterne bør holdes, således at deres fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov opfyldes. Der tages forbehold for, at arterne kan holdes på andre velfærdsmæssigt forsvarlige måder end dem beskrevet. Ligeledes tages forbehold for, at ny viden om arternes biologi og erfaringer med deres hold kan foreligge efter udarbejdelsen af denne vejledning.

1. version. December 2013